

Reactie van Netwerk Notarissen op de consultatie Wet bescherming vermogen in het familierecht

1. inleiding

Deze consultatie gaat over de Wet bescherming vermogen in het familierecht. Het wetsvoorstel is met name gericht op bescherming van de vermogensrechtelijke belangen van minderjarigen. Daarnaast worden enkele andere verbeteringen van financiële aard op familierechtelijk terrein opgenomen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het afschaffen van de onderhoudsplicht voor stiefouders en het opnemen van een (verlengde) verjaringstermijn voor rechtsvorderingen tussen echtgenoten en geregistreerde partners.

In de inleiding van de concept memorie van toelichting wordt aangegeven dat het wetsvoorstel in hoofdlijnen 10 regelingen omvat. Hiermee reageert Netwerk Notarissen op de volgende regelingen die zijn opgenomen in het wetsvoorstel:

- In het erfrecht wordt verplicht het opstellen en indienen van een beschrijving van het gehele vermogen van een minderjarige in het geval van een erfrechtelijke verkrijging door de minderjarige. Buiten het erfrecht kan door de kantonrechter een beschrijving van het vermogen worden verlangd als dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk wordt geacht.
- In het geval van een erfrechtelijke verkrijging door een minderjarige dient het verkregen bedrag op een bankrekening met BEM-clausule te worden gestort.
- Voor rechtsvorderingen tussen echtgenoten en geregistreerde partners die voortvloeien uit het huwelijksvermogensrecht wordt een verjaringstermijn verlengd naar drie jaar na het eindigen van het huwelijk of geregistreerde partnerschap.

2. aandachtspunten vanuit de notariële praktijk

2.1 boedelbeschrijving binnen het erfrecht

In het wetsvoorstel wordt de verplichting opgenomen voor de ouders van een minderjarige om een door hen ondertekende boedelbeschrijving in te leveren bij de griffie van de rechtbank als de minderjarige erfrechtelijk vermogen krijgt. Deze verplichting is opgenomen in het nieuwe artikel 1:253ma lid 1 BW. De verplichting bestaat niet alleen uit het omschrijven van het geërfde vermogen maar uit het omschrijven van het gehele vermogen van de minderjarige. Volgens de concept memorie van toelichting is hiervoor gekozen omdat dit de meeste duidelijkheid en de meeste bescherming biedt.

Het opnemen van het gehele vermogen kan echter een drempel opwerpen voor ouders om daadwerkelijk een boedelbeschrijving in te dienen. Uit de concept memorie van toelichting blijkt ons niet duidelijk waarom juist deze bredere verplichting tot meer bescherming zou leiden. Opvallend is bovendien dat een verplichting om een boedelbeschrijving ontbreekt wanneer een minderjarige vermogen geschonken krijgt, terwijl ook dan sprake kan zijn van substantiële vermogensverschuivingen.

Het nieuwe artikel 1:253ma lid 1 BW geeft de kantonrechter de mogelijkheid om te bepalen dat de boedelbeschrijving wordt vastgelegd in een notariële akte. Het is echter te overwegen ook andere of zelfs in alle gevallen de boedelbeschrijving te laten plaatsvinden bij notariële akte. Dit geeft een extra waarborg dat de beschrijving van het vermogen correct wordt gedaan. Bovendien kan de notaris de ouders een eed of belofte laten afleggen. Het is de bedoeling dat de ouders zo spoedig mogelijk na de verkrijging door de minderjarige een boedelbeschrijving maken.

Indien de minderjarige uitsluitend een geldbedrag ontvangt, is de situatie doorgaans overzichtelijk en kan de boedelbeschrijving op korte termijn worden opgesteld. Wanneer de minderjarige echter erfgenaam is in een nalatenschap die bestaat uit meerdere vermogensbestanddelen, kan het opstellen van de beschrijving complexer zijn en meer tijd vergen. In dat geval kan de notaris een waardevolle rol vervullen bij het begeleiden van dit proces.

Wanneer de boedelbeschrijving wordt vastgelegd in een notariële akte, blijft deze beschikbaar omdat deze duurzaam wordt bewaard. Wij adviseren het mogelijk te maken om deze boedelbeschrijvingen te registeren in het Centraal Testamentenregister. De boedelbeschrijving kan dan worden teruggevonden via het protocol van de notaris die de akte heeft verleden. Hierdoor kan de minderjarige op latere leeftijd altijd over deze informatie beschikken indien dat nodig mocht zijn, bijvoorbeeld voor het opeisen van het erfdeel bij het overlijden van de langstlevende ouder of ten behoeve van fiscale zaken.

Uit de concept memorie van toelichting blijkt dat de ouders van de minderjarige schriftelijk worden geïnformeerd door de griffie van de rechtbank over de verplichting om een boedelbeschrijving te maken. Dit zou op dit moment al gangbare praktijk zijn. Er staat in de wet namelijk al een verplichting tot boedelbeschrijving bij een minderjarige erfgenaam als een ouder van de minderjarige overlijdt en er is sprake van een wettelijke verdeling (artikel 4:16 lid 2 BW).

In de praktijk blijkt echter dat ouders vaak niet op de hoogte worden gesteld van deze verplichting. Uiteraard kan de notaris de ouders/vertegenwoordiger(s) dan doen. Dit is nog meer voor de hand liggend als de verplichting voor de boedelbeschrijving notarieel is. Overigens is het de vraag of de kantonrechter de ouders kan wijzen op de verplichting omdat het de kantonrechter op voorhand niet bekend zal zijn van wie een minderjarige verkrijgt. Dat kan bijvoorbeeld op basis van plaatsvervulling gebeuren als een ouder verwerpt of als de minderjarige een belastingvrij bedrag ontvangt van een grootouder (op basis van een legaat in het testament). Overigens: onlangs hebben wij in samenwerking met het tv-programma Nieuwsuur een peiling gehouden onder onze notariskantoren waaruit blijkt dat er de afgelopen jaren een forse toename is van de zogenoemde 'kleinkindlegaten'.

2.2. bankrekening met BEM-clausule binnen het erfrecht

In het tweede lid van het nieuwe artikel 1:253ma BW wordt geregeld dat de erfrechtelijke verkrijging wordt uitbetaald op een rekening van de minderjarige met een BEM-clausule. Wij vragen ons af of er voldoende is stil gestaan bij de praktische uitvoerbaarheid van deze regeling. In de praktijk horen we regelmatig dat het openen van een spaarrekening met BEM-clausule door ouder(s) ingewikkeld wordt bevonden. Ook bieden niet alle banken de

mogelijkheid om een rekening met BEM-clausule te openen. Bovendien moet voor de minderjarige, als deze geen klant is bij de bank van diens wettelijk vertegenwoordiger, het gehele identificatie- en aanmeldproces moeten doorlopen op grond van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Daarnaast vraagt de bank voor het openen van een rekening met BEM-clausule naar een uitspraak of ander document van de rechter waaruit blijkt dat de gelden op een rekening met BEM-clausule moeten worden overgemaakt. Dit document ontbreekt als sprake is van een wettelijke verplichting wat betekent dat de banken hun intakeprocedure zullen moeten aanpassen.

Voor elke uitgave die van de rekening met BEM-clausule wordt gedaan moet de wettelijk vertegenwoordiger machtiging vragen aan de kantonrechter. Dat proces is tijdrovend, en kan problemen opleveren wanneer er op korte termijn geld beschikbaar moet zijn, bijvoorbeeld voor noodzakelijke kosten voor de minderjarige.

Als de minderjarige op het moment van de verdeling van de nalatenschap bijna de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, kan een rekening met een BEM-clausule veel onnodige administratieve lasten met zich brengen. Wij stellen daarover voor dat de kantonrechter in deze situatie een ontheffing kan verlenen van de verplichting om de erfrechtelijke verkrijging te betalen op een rekening met BEM-clausule. Ook in andere situaties waarin dat passend is, zou de kantonrechter de mogelijkheid moeten hebben om ontheffing van de verplichting te kunnen verlenen.

2.3. (verlengde)verjaringstermijn voor rechtsvorderingen tussen echtgenoten

In het wetsvoorstel wordt een bijzondere verjaringsregel opgenomen voor rechtsvorderingen tussen echtgenoten d.m.v. het invoeren van een nieuw artikel 1:87 a. Voor echtgenoten of geregistreerde partners die een vergoedingsrecht op het privé-vermogen van de andere echtgenoot of de huwelijksgemeenschap hebben, betekent het wetsvoorstel door de verruiming van de verlengingstermijn een verbetering ten opzichte van de huidige situatie. De Hoge Raad oordeelde in zijn arrest van 23 december 2022 (ECLI:NL:HR:2022:1936) dat wijziging van de wet niet kon worden aangesloten bij de verjaringstermijn van verrekenvorderingen in het kader van periodieke verrekenbedingen (1:141 lid 6 BW).

Deze verbetering voor echtgenoten maakt het verschil tussen echtgenoten en ongehuwde samenwoners echter groter. Voor ongehuwde samenwoners bestaat geen wettelijke regeling voor vergoedingsrechten en geldt geen verlengde verjaringstermijn. Als er al sprake is van een vergoedingsrecht bij samenwoners dan kan hier vaak geen beroep op worden gedaan omdat de rechtsvordering al is verjaard. Het aantal samenwoners in Nederland blijft groeien. Op 1 januari 2024 waren er volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek 1,12 miljoen ongehuwde stellen. Dit is een grote groep waarvoor de wet niets regelt.

Vermogensverschuivingen bij samenwoners doen zich, net als bij echtgenoten, vaak voor met betrekking tot de woning waarvan zij samen eigenaar zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om de volgende situaties:

- een partner betaalt bij de aankoop bijvoorbeeld meer uit eigen middelen bij dan deze verplicht is op grond van diens aandeel in de eigendom;
- een partner lost tijdens de samenwoning een bedrag uit eigen middelen af op de hypothecaire lening;
- een partner financiert een verbouwing van de woning uit eigen middelen.

De regels in titel 6 tot en met 8 van Boek 1 zijn niet van overeenkomstige toepassing op informele samenlevers (HR 20 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:707). De vermogensrechtelijke verhouding tussen informele samenlevers wordt bepaald door het algemene vermogensrecht van boek 3 en boek 6 van het Burgerlijk Wetboek (HR 17 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1571). Dit betekent dus ook dat de wet geen eigen bepaling heeft voor het ontstaan van vergoedingsverbintenissen tussen deze partners. Voor hen is het daarom belangrijk om zelf de vergoedingsvordering vast te leggen, bijvoorbeeld in een samenlevingsovereenkomst.¹

Voor de verjaringstermijn van een vergoedingsvordering van informele samenlevers geldt geen specifieke wettelijke bepaling maar is de algemene termijn van vijf jaar van toepassing (artikel 3:307 BW). Als dit niet anders is vastgelegd in een overeenkomst, is de vergoeding direct opeisbaar en begint de verjaringstermijn te lopen. Informele samenlevers zullen net als echtgenoten tijdens het samenwonen 'geen rechtsmaatregelen tegen elkaar treffen', zie HR 23 december 2022, ECLI:NL:HR:2022:1936. Bij het einde van de samenwoning zal de vordering vaak al verjaard zijn en staat de partner die meer heeft ingebracht met lege handen. In de rechtspraak zijn hierover verschillende schrijnende gevallen te vinden.

Als een vergoedingsvordering wel contractueel is vastgelegd, bijvoorbeeld in een samenlevingscontract, zullen de partners om verjaring te voorkomen vastleggen dat het vergoedingsrecht pas opeisbaar is bij het einde van de samenwoning. Door het ontbreken van een verlengde verjaringstermijn is het voor informele samenlevers – met de kennis die is opgedaan uit de arresten van de Hoge Raad van 10 mei 2019 en 17 november 2023 – niet te adviseren om de vergoedingsvordering opeisbaar te laten zijn tijdens de samenwoning, bijvoorbeeld bij verkoop van de woning. Een vergoedingsrecht wordt immers, net zoals bij gehuwde partners, meestal niet tijdens de samenwoning geldend gemaakt.

In art. 1:87a Caribisch Burgerlijk Wetboek wordt de regeling van art. 1:87 Caribisch Burgerlijk Wetboek van overeenkomstige toepassing verklaard voor 'twee personen die hebben samengeleefd als waren zij gehuwd'. Nu met het onderhavige concept wetsvoorstel een art. 1:87a BW wordt geïntroduceerd, stellen wij voor om in lid 1 de verjaringstermijn als voorgesteld op te nemen en in lid 2 de voornoemde 'Caribische regeling' die art. 1:87 en 1:87a lid 1 BW van overeenkomstige toepassing verklaart voor twee personen die hebben samengeleefd als waren zij gehuwd.² Hiermee kan een belangrijk praktijkprobleem voor

¹ Als het vergoedingsrecht niet expliciet is vastgelegd kan het bestaan ervan ook impliciet worden aangenomen, eventueel aangevuld met wat redelijk en billijk is in de specifieke situatie (art. 6:248 BW). Naast deze contractuele vergoedingsrechten kunnen vergoedingsrechten voor samenwoners ook ontstaan op grond van onverschuldigde betaling (art. 6:203 BW), ongerechtvaardigde verrijking (art. 6:212 BW), de verplichting om bij te dragen aan de financiering (art. 6:10 BW) of op grond van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 BW).

² In het Nederlandse recht is het 'samenleven als waren zij gehuwd' geen onbekend wettelijk criterium. Het is namelijk opgenomen in artikel in art. 1:160 BW in het kader van het eindigen van de verplichting tot het voldoen van partneralimentatie.

informele samenlevings worden opgelost.

Utrecht, 10 juni 2025

Netwerk Notarissen,

Lucienne van der Geld (directeur)

Thea van der Veur (kennisdomein familievermogensrecht)

Netwerk Notarissen in een landelijke organisatie van 140 notariskantoren in Nederland met bijna 600 juristen die samen een expertnetwerk vormen op notariële onderwerpen. Zij vormen ook samen een denktank voor de veranderende maatschappij.